

Török Péter tájépítész egy pályázatról, az örömről és a befejezetlen művekről

Hiszek / egy / kertben

Török Péter tájépítész kapta nemrégiben a tizedik, jubileumi Prima Primissima Díjat az építészet és építőművészet kategóriában. Közel harminc éves tervezői múlttal a háta mögött kapta meg az Ybl Miklós-díjat.

Életrajz helyett álljon itt annak indoklása: „Török Péter tervezői tevékenysége a történeti értékű városközpontok tereinek rekonstrukciója és új épületek környezetének kialakítása körében egyaránt különleges minőségű, nemzetközi szinten is figyelmet és elismerést kiváltó. Azzal, hogy a környezeti elemeket a térhatároló építészettel azonos jelentőséggel alakítja ki, a városi környezetet a maga teljességében, sokoldalúságában emeli magasabb szintre. Munkássága országos szinten is ösztönző hatást váltott ki a városi terek művészi igényű megújítása és szerepük felértékelése irányába.”

Munkásságát Pro Architectura és Európa Nostra Díjjal is elismerték. Címzetes egyetemi docens. Vele beszélgettünk.

-Ha egy ismeretlen társaságban megkérdezik, mivel foglalkozik, miképpen reagálnak az emberek arra, hogy tájépítész?

Ne értsen félre, számomra az fontos, hogy én hogyan látom ezt a szakmát. Vadász György építész egyszer azt írta rólam, hogy Török Péter „ ritka fehér holló művészeti életünkben, építészeknek kertész, kertészeknek építész”. Tehát idegen – teszem hozzá.

Voltak halálos tanárain, Cipollák, lelkem kútmérgezői, akiknek életműve a tájépítészet és bizonyos alapfogalmak definiálásában teljesedett ki. Én azt tartom, mint Nagy László a Hegyi beszédben: „Műveld a csodát, ne magyarázd”. A tájépítészet nem verbális műfaj.

Ha a környezetépítészet létjogosultságáról kell beszélnem, szeretem fölhozni példának az Erzsébet híd axisában a sziklafalra emelt Szent Gellért emlékművet. Ezt az emblematisz szobrot észre sem vennék, ha a kolonnád, a vízesés, a grották, a fények, a lépcsők, tehát megkomponált környezet nem venné körül. Szobrok elhelyezéskor sokszor kell előhozakodnom ezzel a példával.

A reneszánsz és a manierista mesterek világából most Raffaellot említem, aki megalkotta Rómában a Villa Madamát, a palazzo tervével együtt freskóterveket készített, megtervezte a kertet, és néhány szoborvázlata is készült. Egységben gondolt a tájra, a vizekre, a domborzatra, a tájolásra, a totális környezet minden elemére, amit formált.

A társzművészetek szimbiózisában hiszek, hiszen azok szinergiában léteznek, s ez jellemezte az ősi társadalmak tájformáló építészetét. Lenyűgöz Hatsepsut sírtemploma, lenyűgöz Ybl, Schickedanz tájat formáló, kertalkotó munkái, vagy a külföldiek Neutratól, Scarpán át, Porcinai-ig és Calatravaig.

– Minden emberben ott rejlik a feltáratlan képességek arzenálja. Boldog, aki lelkének Kolumbuszaként élheti a saját életét. Mikor dőlt el egyértelműen, hogy ezt a hivatást fogja választani?

Mint Dante, én is kerestem, és nem találtam az igaz utat. Nem szolga lettem, csupán megszállott szolgálója egy ügynek. A kertek ügyének, mert ez nálunk elhalasztott, a szó mindkét értelmében. És ideje van művelni kertjeinket mint Voltaire ajánlja a Candide-ban.

A családban erős volt a földhöz való kötődés: földműves, agrónómus, kertészek, élelmiszeripari szakember, orvos, erdész mellett voltunk, akiket a művészet is fogva tartott, rajzok, festmények mellett egy elhunyt filmes bátyám Oscar-díjas produkcióban világot járt filmjei is őrzik ennek lenyomatát.

A budai József Attila Gimnáziumban rajz és olasz tagozatos voltam, de később, az egyetem vége felé leginkább a szobrászokkal értettem szót. Nem véletlen az sem, hogy

szakdolgozatomat is a szobrászat és a kertművészet kapcsolatáról írtam. Farkas Ádám volt rektor Kő Pál születésnapján nemrég úgy mutatott be fiatal szobrászoknak, hogy Péter közénk tartozik, „ő is szobrász”. A Képzőművészeti Egyetem szobrász tanszéke, az Epres-kert jelentett szellemi otthon számomra, és nem csak azért, mert a kertépítési megszállottságáról is ismert Stróbl rajongója vagyok, hanem mert megunhatatlan varázslatos világ ez, az ide kötő emberi, és munka kapcsolatokról és a felnövekvő fantasztikus tehetségű generációk munkáitól emlékezetes..

A hivatalos alma materembe az elmúlt harminc évben egyszer sem hívtak. Diákként meg bár voltak nagyszerű professzorok, akik számítottak is a munkámra, de a saját tanszékemtől nem sok jót remélhettem. Ott még az is elhangzott, hogy diplomára se számítsak.

-Miért ? Mi történt?

Ma már tisztábban látom a dolgokat: ha visszalapozok az emlékezetemben, azt kell mondanom, nekik is idegen voltam. Konkrétan: végzősként díjat nyertem egy világpályázaton, amelyet a British Columbia Egyetem hirdetett meg. Egy virtuális tájat terveztem, amit psychotópnak neveztem el, az élet nagy sivatagában egy engesztelő tájat Csontváry cédrusaival, ciprusokkal, vizekkel, földbe vájt dormitoriumokkal. Más idők jártak akkor. Akik ismerték a hasonló helyzeteket, azok Spiró György sorait pontosan értik: „Aki tudja ugyanazt tudja,/ Aki nem tudja nem tud semmit,/ Aki tudja, mind beledöglik,/ Aki nem tudja, nem is élt semmit”. Hálás vagyok ezért a leckéért is.

- A szakdolgozatából eredően viszont arra következtettek, hogy mégis kapott diplomát.

Igen, bár nekem nem kínáltak tálcán állást: segédmunkás lettem, öt évig pályaelhagyó. Az apátiából Melocco Miklós rángatott ki, aki levelet írt Kerényi József építésznek, figyelmébe ajánlva. A Városépítészeti Tudományos és Tervező Intézet műemléki irodájába kerültem, amely életem fényes korszakát jelentette. Csupa nagyágyúval dolgozhattam együtt. Itt volt Makovecz Imre, Ágostházi László, Dragonits Tamás, Rados Jenő, és mindenki aki nekem számít, akiktől tanulhattam a pályáról, az életről, akik eltűrték, ha a blokkoló órát megkerülve érkezem, és éjszaka a portás enged ki a házból. Közben fölvettek a Művészeti Alapba is, - így a tanszék „jóindulatát” ismét kikerülve - alaptagként már alanyi jogon is tervezhettem.

- A kínaiak azt mondták: ha egy óra hosszág akarsz boldog lenni, add le magad, ha három napig, végy magadhoz egy asszonyt, ha három hónapig, vágj le egy állatot, és lakmározz belőle; ha egy életen át – légy kertész! Én teszem hozzá: vagy olyan ember, aki kerteket tervez.

A Prima Primiissima-díj átadáskor elhangzottakat az örömhöz vezető útként parabolának szántam, hadd idézzem fel itt is.

"Volt egy fejedelemasszonyunk, akit Lórántffy Zsuzsannának hívtak, aki az uralkodás felelősségére a kertek ápolásán keresztül tanította meg a "fejedelem úrficskát", Rákóczit. A szakrális paraszti kultúrában pedig nem pusztán pénz kérdése volt, sokkal inkább szegénység, ha nem ápolták a kertjeiket. A kultúra szavunk a latin "művelni" igéből származik. Építsünk kerteket, mert minden kert az éden mása és úgy tanultuk, hogy az éden az szép, az éden az gyógyít. Úgy gondolom, ez a szépség és ez a gyógyítás ma mindannyiunkra ráfér."

- Soha nem gondolt arra, hogy hazát cseréljen, és Olaszországban vagy Nagy-Britanniában telepedjen le, ahol értik, amit csinál?

Carlo Scarpa építész kerttervezőjénél Firenzében talán lecövekelhettem volna. Megkerestek máshonnan is, de családi dolgok miatt nem akartam egyedül hagyni embereket.

Közhely, de igaz: teher alatt nő a pálma. Nem volt mindig könnyű, de igazolást jelentenek megépült munkáink. Szinte zavarba ejtő a Bazilika és a Szent István tér kapcsán magyaroktól és külföldiektől hallani az elismeréseket, mint ahogy a közelmúltig jó érzéssel láttam, hogy az emberek szó szerint birtokba vették a - szakmában talán tudatosan agyon hallgatott – Nemzeti Színház parkját. De némaság borult a pannonthalmi apátságához készült terveinkre, a Gödöllői Grassalkovich kastély kerttervére, amit mások kezére adtak, a pesti Vigadó térre, Szeged

belvárosára készített tervünk is torzó, amíg nem készülhet el a Kárász utca-Klauzál téri egységes promenádát alkotó Széchenyi téri tervünk, és mély elhallgatás fedi a Tisza-partra készült terveinket.

Szívünknek nagyon kedves a volt hajósi érsekkert, a Holocaust Múzeum kertje, Makón a fürdő előtti Makovecz tér, Baján a Tóth Kálmán tér, Orosháza új főtere, és az új tatai főtér.

– *A Prima Primiissima Díjon most elbőjtölhet néhány hónapig. Meglepetésként érte?*

Örülni, „csak a magam törvénye szerint” tudok - mint Szabó Lőrinc. Ez a díj azonban jókor és a legtöbbet adta: a szeretetet és a megbecsülést jelentette számomra. A szeretetet pedig nem lehet megcsúfolni. Most láttam igazolva, miképp determinálja, hogyan hat vissza jövőnk a múltunkra. Így vált értelmezhetővé eddigi életutam. Hálás vagyok mindenkinek, aki ezt akarva-akaratlan lehetővé tette számomra, és azoknak is akik gáncsoltak, de főleg azoknak, akik hittek bennem.

– *Aki a kerttel foglalkozik, annak számára nagyon fontos a szépség.*

Tudjuk rég, hogy „a szépség hatalom, a szépség gyógyít, a szépség isteni kategória, hogy álmod úgy valósul meg, ha szánsz időt a szépre”. A szépség megélése számomra, amikor – az egyébként magyar anyanyelvű - Edita Gruberovát hallhatom, akár lemezen, akár Európa nagy színpadjain. Örömet csak fokozzák a vele folytatott baráti beszélgetések. Sokszor felidéztem már neki, hogy várja őt a Nemzeti Színház melletti zikkurat, hogy elénekelje első angliai Erzsébet szívbemarkoló örülési jelenetét Donizetti Roberto Devereux-jében. Nemrég mesélte, most tért vissza utolsónak tervezett japán turnéjáról. Váratlanul a császárné teára invitálta. A nagy Schubert tisztelő hírében álló, s kitűnően zongorázó uralkodófeleség exkluzív koncertre kérte fel. Ez a történet számomra az emberi kapcsolatok, a megbecsülés, a tisztelet szépségéről szól, mint amit ismerünk II. Gyula pápa és Michelangelo, vagy a Tiziano elejtett ecsetét fölemelő V. Károly történeteiből. Isten kegyelméből egyenlők vagyunk, de minden ember fennség, Adyval szólva „észak-fok, titok, idegenség”. Az emberi nagyság szépsége épp az egyszerűségben van.

– *A fenti felsorolás egy gazdag életművet tükröz, van-e hiányérzete?*

Örökké motoszkálnak bennem azok a munkák, amiket nem fejeztek be, vagy szándékosan hagytak el belőlük fontos attribútumokat. Abszurdumnak tartom, hogy egy 10 méteres optikai kábel kiváltása egy városi új főtér teljes növényzetének árát elvigye. Bosszant, ha a láttatás minősége kontár munka miatt szenved csorbát.

Semmi sem ad felmentést az alól, hogy ne ápoljanak, gondozzanak egy megépült kertet, környezetet. A kert is a kultúra része. A Nemzeti Színház tiszafa labirintusa ebek harmincadján van (szörnyülködnek is „az emberek” felkapaszkodván a zikkuratra), hiányzik a víz a hajó és a vízbedöntött színház körül, miközben a színház tözsomszédságában, a bankok és irodaházak előtt szökőkutak csobognak. Megcsúfolták a szoborkertet is azzal, hogy a velem való egyeztetés nélkül a plasztikák dramaturgiáját szétverték.

Csak nekem tűnne fel, hogy eközben a 2002-ben átadott színház parkját be sem fejezték? Az egy minisztérium alá tartozó Nemzet Színház és Művészetek Palotája között immáron tíz esztendeje un. ideiglenes murvás parkoló éktelenkedik. Persze ha a MüPa mélygarázsából zárt folyosón mennek a hangversenyerembe a hivatalosok, ez tényleg nem szembeszökő.

Nekem nagyon fáj, bár úgy látszik, csak nekem, hogy amit az első Orbán-kormány megépített, az a második Orbán-kormány alatt tönkremegy. De totálisan!

Miközben milliárdokért épült és épül „Budapest főutcája”, aközben a kiindulási hely, az állami és egyházi reprezentáció helye, a Szent István tér – szakmai szempontból – ma is torzó. A ballusztér melletti növények minősége, szakmai hitelrontással ér fel. Hiányzik a tér zöld környezetének kompozícióba helyezése, csakúgy mint az ide elképzelt padok, installációk, és a hosszú ideje engedélyezett, - tankönyvben már szereplő, - a 18.századból származó ásott

kút fölé tervezett kútház megépítése az apsziskertben. E tér építése is az Orbán kormányhoz kötődik, befejezésére itt is, épp tíz éve várunk.

Záró gondolatként a Budai vár palotakertjeiről ejtenék néhány szót, mert a téma hosszú ideje foglalkoztat és – számomra sajnálatosan – napi aktualitása is van.

Több helyütt említést tettem róla, hogy e területtel évtizedek óta foglalkozom. Miközben közbeszerzési eljárás keretében, felelős állami szerv megbízásából – igaz, gáncsoskodások közepette – készítettünk terveket a palota kertekre, az új keletű, a várbazár megújítását célzó munkálatokhoz kapcsolódóan e tervek létezése annak ellenére került el az illetékesek és kollégák figyelmét, hogy szaklapokban publikáltuk annak koncepcióját, írtak róla az építészfórumon, a Magyar Építőművészetben is, az adott lapszámot pedig a felelősök kezébe adtuk. Bejelentkeztünk tárgyalásokra, de nem volt idő, hogy fogadjanak.

Nem csak engem bánt, másoknak is feltűnt: koncepciónk elemeit, elképzeléseinket mások tervlapjain vélik felfedezni. Igaz, ezeknek a tervezőknek már nem kell viaskodni az azóta szublimált engedélyező hatóság „fura uraival”. A napokban, amikor a budai vár témájában a kormánybiztos tévébeszélgetésen szólalt meg, bár külföldön voltam, izzott a telefonvonal nálam... Igazi kollégák, barátok, ismerősök osztották meg kevésbé sem pozitív véleményüket velem. Nekik is csak a történelmet tudtam idézni: ez egy következmények nélküli ország.

Szeretnék egy olyan országban élni ahol apparatcsikok és csinovnyikok nem csúsztatnak és nem kontrakarírozhatják a miniszterelnök szavait, ígéreteit, ahol egy olyan irodától, mint az enyém, nem kérnek számon több százmilliós árbevételt egy pályázat elnyeréséhez. Ahol számítanak a referenciák, az elért eredmények, a szakmai életút, ne adj’ Isten a szerzői jog. Ahol az embernek hitele, egy szakmának és az adott szónak becsülete van, s ahol a kerteket nem áldozzák be politikai játszmáknak.

–Az egykori ciszterci gimnáziumban tanult költő-plébános, Pusztai Sándor Credóm című verse így hangzik: „Hiszek / egy / őszben.” Mit szólna egy ilyen credóhoz: „Hiszek / egy / kertben”

– Ez nagyon szép... Ezt így még nem fogalmaztam meg, de ez lehetne az én Credóm.

Dr. Balog Zoltán miniszter úr,
Prof. Fekete György elnök-akadémikus úr
Dr. Hafenscher Károly miniszteri biztos úr
Dr. Nagy Gábor Tamás polgármester úr
Riez Gyula beruházási osztályvezető úr

Emberi Erőforrások Minisztériuma
Magyar Művészeti Akadémia
Emberi Erőforrások Minisztériuma
Budavári I. kerületi Önkormányzat
Budavári I. kerületi Önkormányzat

Tárgy: A reformáció 500. évfordulójára a budai Várban
tervezett Emlékhely megvalósítása

**Tisztelt Miniszter Úr, Elnök Úr, Miniszteri biztos Úr,
Polgármester Úr, Osztályvezető Úr!**

Orbán Viktor miniszterelnök Úr közel két hete a bálványosi nyári egyetemen az „elkereszténytelenedett világról” beszélt, a reformáció 500. évfordulója kapcsán pedig – többek között – kijelentette, a reformáció arra is megtanította az országot, hogy a szótárunkból **törölni lehessen a „lehetetlen” kifejezést.**

2017. január 26-án örömmel vettem kézhez az értesítést arról, hogy a reformáció 500. évfordulójára az Emberi Erőforrások Minisztériuma Reformáció Emlékbizottsága, a Budavári Önkormányzat, a Magyar Művészeti Akadémiával közösen kiírt meghívásos tervpályázat alapján, többségi szavazással az én pályázatomat hirdette ki győztesként. Tény azonban, a mai napig (augusztus 3.) az ügyben egy kapavágás sem történt, legalábbis szó szoros értelmében.

Az értesítést követő időkben természetesen optimista voltam, hiszen a Budavári Önkormányzat kérésének megfelelően módosítottuk, az igényekhez igazítottuk a terveket.

Tervezőként villámcapásként ért a hír, miszerint a közbeszerzési eljárás első fordulója eredménytelenül zárult, a meghívott pályázók rendkívül magas árajánlatai okán. Újabb két hónap elteltével értesülhettem a tényről, miszerint a közbeszerzési eljárás újabb fordulója is sikertelen lett.

Különösnek tartom, hogy sem az Önkormányzat, sem pedig az ajánlattevők nem tartották fontosnak a tervezővel való konzultációt a közbeszerzés során. Hivatalból egyik fordulóban sem ismerhettük meg az ajánlattételre felkért vállalkozások nevét, erről csak augusztus 3-án, a Közbeszerzési Értesítőben, az eljárások eredményéről közzétett tájékoztató hirdetményben szereplő adatból értesülhettünk.

Nem tisztem megítélni, hogy kinek a felelőssége a tervünk költségbecslésének és a két fordulóban beadott ajánlatok költségvetésének szakmai összevetése, és a feltárt eltérések okának vizsgálata. Erre az első forduló után történt kísérlet és megállapítást nyert az ajánlattételek túlzó volta, a második forduló esetében azonban csak a sikertelenség tényét közölték a tervezővel.

Tisztelt Címzettek!

Meggyőződésünk, hogy a „reformáció 500. emlékfórrás” pályázatnyertes tervünket **nem lehetetlen 3 hónap alatt megépíteni, hiszen ennyi idő alatt épült meg a tatai Főtér 15.000 m²-en!** Jelen tervünk a forrás-emlékjelet, 440 m² burkolatot, 60 m² zöldfelületet tartalmaz.

Az anomáliákat feltárni szándékozó levelemre (2017. július 9.) dr. Hafenscher Károly miniszteri biztos úr válaszlevelében jelezte, hogy a Reformáció Emlékbizottság 100 millió forintot átadott az emlékjel építésére a Budavári Önkormányzatnak.

Mivel a költségvetési szakértőnk által becsült összeg nem haladja meg a legutóbbi közbeszerzési eljárásról közzétett tájékoztatóban jelzett költségvetési keretet, augusztus 3-án, a sikertelen közbeszerzési pályázat közzétételének napján a Napnál is világosabbá vált számunkra, hogy a Budavári önkormányzat által közzétett költségvetési számoknál kedvezőbb ajánlatokkal rendelkezünk, a szűknek mondható szakmában nagy tapasztalatokkal, kiváló referenciákkal rendelkező vállalkozásoktól. A nyertes pályatervünk **megvalósítása ennek megfelelően pusztán akarat és tisztesség kérdése.**

Én szerzőként és tervezőként tehetek föl kérdéseket. Az ügy mélyreható erkölcsi, szakmaetikai, eljárásjogi, jogi feltárása nem a mi kompetenciánk, azonban a továbblépésnek sine qua non feltétele. A pozitív gondolkodás reményében fejtem ki meglátásaimat segítő szándékkal.

Tisztelt Címzettek!

Mint azt fentebb már említettem díjnyertes pályázati tervünket a Budavári Önkormányzat és a Magyar Művészeti Akadémia által kijelölt tanácsadók kéréseinek megfelelően jelentősen módosítottuk, figyelembe véve a rendelkezésre álló költségvetési kereteket is. Csökkentettük tervünk művészeti és műszaki tartalmát, *igyekezve ugyanakkor megőrizni a mű integritását.* Mindazonáltal sajnálatosnak tartottuk, és ennek hangot is adtunk, hogy a tervből az Önkormányzat kérésére kikerült a vízforgatás lehetősége, csökkentve ezzel a forráskút működtetésének fenntarthatóságát, miközben az MMA Elnökének kifejezett elvárása a bővízü forrásvíz folyamatos megjelenítése volt. Ez a terv elfogadásra került, ennek alapján indulhatott meg a közbeszerzési eljárás.

Tisztelt Címzettek!

Nem rejthetem véka alá, nyugtalanító érzéseimet amelyek az elmúlt hónapokban hatalmukba kerítettek.

Már június végén hallani lehetett egy másik, ugyancsak a reformációhoz köthető kút felállításának lehetőségéről is Budai várban. 2017. június 30-án e-mailben kértem a kerület illetékeseit e szóbeszéd tartalmának tisztázására, erre azonban a mai napig nem érkezett válasz.

Tervezett németországi utazásom előtt, július 9-én, a reformáció évfordulója emlékjelének megvalósításával kapcsolatos anomáliákról részletes levelet küldtem e-mailben, immáron az összes érintettnek; miniszteri biztos urat, polgármester urat is ideértve.

Az Önkormányzat részéről a mai napig sem kaptam, erre sem választ, ugyanakkor dr. Hafenscher Károly miniszteri biztos úr még aznap elküldte válaszlevelét (másolatban megkapták azt az Önkormányzat illetékesei is). Mivel az Emlékbizottság által az önkormányzatnak átadott 100 MFt-ról már említést tettem, ehelyütt csak azt szeretném idézni leveléből, hogy *rendkívül szomorú a projekt helyzete láttán, és ez az állapot az Emlékbizottság presztízse szempontjából is kimondhatatlanul kellemetlen.*

Németországi utazásom elsődleges célja az emlékjel környezetéhez szükséges, (korábbi magyarországi projektjeinkben kiválóan szereplő) esztétikai szempontból meghatározó fák kiválasztása volt. Utazásomat saját magam finanszíroztam, annak céljáról és időpontjáról azonban értesítettem az önkormányzat illetékeseit, ezért is lepett meg, hogy ottani tartózkodásom első napján az önkormányzat egyeztetésre hívott volna, amelyre azonban a mai napig nem került sor.

Tisztelt Címzettek!

Engedjék meg, hogy az összes érintetteknek küldött korábbi levelem néhány gondolatát itt is megosszam Önökkel, immáron néhány tény ismeretében.

1. Tervünket, bár igyekeztük azt részletesen és érthetően megfogalmazni, tervlapokon megrajzolni, kitűzni, méretezni, annak megvalósítása azonban sokféleképpen volt elképzelhető. Tervezőként a közbeszerzési pályázat kiírását nem láttuk, mint ahogy a meghívott vállalkozásokról sem volt információnk egy kivételével. Hosszú praxisomban eddig minden projektünk esetében lehetősége volt a pályázóknak kérdések megfogalmazására. A számos alternatív megoldási lehetőség ezt különösen is indokolta volna.
2. Nem világos számunkra a forráskút körüli burkolatépítés kérdése. Miközben ez a tétel szerepel a közbeszerzési kiírásban, közben polgármester úr döntése alapján az prágai kőből, prágai kivitelezőkkel kerülne megvalósításra, minden bizonnyal közbeszerzési eljáráson kívül. Nem világos az sem, hogy ez az Emlékbizottság által biztosított összeget terheli, vagy az Emlékbizottság által biztosított összeggel megegyező kinyilvánított önkormányzati támogatás terhére történik.
3. Csak a Közbeszerzési Értesítőben megjelent hirdetményekből, utólag vált számunkra ismeretessé, hogy milyen vállalkozások pályáztak a két fordulóban. Az első fordulóban az is furcsa, hogy két vállalkozás gyakorlatilag azonos, egy helyre bejelentett, s ugyanazokat a referenciákat tünteti föl. Ennél is furcsább a második forduló egyetlen pályázója.
4. Az 1. forduló után az egyeztetési tárgyalásokon jóval 200 millió forintot meghaladó összegeket említettek az önkormányzat egyeztetésén. Ez az összeg azonban köszönő viszonyban sincs a több évtizedes tapasztalattal rendelkező és számos sikerrel megvalósult projektünkben (Orosháza és Tata Főterei, Hajós érseki kastély kertje, Makó Makovecz tér) résztvevő költségvetési szakértőnk által kialakított becsléssel. Így aztán az összegek mellet már csak kérdéseink száma szaporodik. Nem tudhatjuk, hogy a pályázók tisztos haszonra vagy extra profitra számítottak.
5. Tekintettel arra, hogy kifejezett kérésünk ellenére sem hívott meg az önkormányzat sikeres projektjeink megvalósításában résztvevő vállalkozásokat, így költségvetések összevetésére sincs lehetőségünk. Fontos a bizalom, de hadd adjak hangot e tárgyban kétélyeimnek is.

Teszem ezt azért, mert én tervezőként jobban megbízom tapasztalt munkatársamban, mint egy haszonban kifejezetten érdekelt vállalkozóban. Igazamat alátámasztandó rendelkezésemre állnak hasonló projektek kivitelezésében jártas, referenciákkal rendelkező vállalkozások ajánlatai, amelyek a mi költségvetésünk közelítő helyességét

igazolják, a közbeszerzési pályázókkal szemben. Nem lehetetlen, hogy versenyhelyzetben még az ő számaik is kedvezőbben alakulnának.

6. Dr. Hafenschner Károly miniszteri biztos úr hozzám írott levelében expressis verbis olvasható, hogy az Emlékbizottság 100 millió forintot átadott a Budavári Önkormányzatnak. Szeretném jelezni, hogy a rendelkezésemre álló adatok bizonyítják, hogy ebből az összegből a szűken vett emlékhely, emlékforrás-projekt megvalósítható. Azzal a kijelentéssel pedig, ami egy egyeztetésen elhangzott, hogy a fenti összegből 40 millió forint már elköltésre került, nem tudok és nem is akarok mit kezdeni. Egy biztos, nem a tervezési díjunk emésztette föl ezt az összeget.
7. Az ország és a szakmánk is meglehetősen kicsi. Így, bár Németországban voltam, utolért a hír, hogy a Budavári Önkormányzat egy bizonyos, a reformáció ünnepével azonos tematikájú és gránitból megvalósítandó ivókút kivitelezésére kért közvetlenül, konkrét ajánlatot. Természetesen tervezőként örülök, hogy gazdagodik, szépül Budapest első kerülete, még ha furcsának is hathat hogy egymáshoz szinte karnyújtásnyira azonos tematikájú kútból kettő is van. Nincs két Mátyás kút sem a várban.

Mert azt természetesen még feltételezni sem szeretném, hogy az Magyar Művészeti Akadémia, a Reformáció Emlékbizottság zsűrije által megvalósításra javasolt és ezt az önkormányzat szerződésével szentesített forráskút projektünk helyett kívánja az önkormányzat megvalósítani.

Minden projekt mérnöki munka, ez a forráskút azonban – s remélem nem értik félre – művészeti alkotás, azaz a megvalósítására is lehetett volna és lehetne is közbeszerzési kereteken kívül - természetesen a jogszabályok betartásával - módot találni az általunk javasolt kivitelezőkkel, mint ahogy ez mindennapos a szobrászi, építőművészi munkák esetén, és ahogy azt a „másik” kút esetében is történhetett...

8. Az Emlékhely kialakításának költségeivel kapcsolatban felmerült anomáliák miatt fontosnak tartok néhány adatot pontosítani, egyértelműsíteni.

Az Emlékhely központi elemét képező emlékforrás megvalósítási költségeit 33 MFt körüli összegre becsültük a pályázatra benyújtott anyagban és ezen összeg érdemben a továbbtervezés során sem változott. **Rendelkezünk az emlékforrásnak a becsült költségkeretből történő megvalósítását tartalmazó ajánlattal.**

A költségbecslésünkben szereplő további - az emlékforráson felüli - költségek az Emlékhely közvetlen környezetének felújításához, a közművek, díszvilágítás biztosításához szükséges valamint az egyéb járulékos kiadások fedezetigényét tartalmazzák. Szükség esetén - érdemi esztétikai visszalépést nem jelentő kompromisszumokkal - a költségek csökkentésére is látunk lehetőséget.

A második közbeszerzési eljárásról szóló tájékoztató hirdetmény szerint a rendelkezésre álló anyagi fedezet összege nettó 144,1 MFt. **Fontosnak tartom jelezni, hogy rendelkezünk az Emlékhely teljeskörű megvalósítására is olyan**

ajánlattal, amelynek összege - bár meghaladja a költségbecslésünkben szereplőt, de - lényegesen alatta marad a hirdetményben jelzett fedezet összegének.

Tisztelt Címzettek!

Engedjenek meg néhány záró gondolatot. Nyertes pályázatom ismert a szakmai, politikai és társadalmi körökben egyaránt. Számos gratulációt kaptam ennek kapcsán, közismert szereplőktől. Hiszek abban, hogy nem kell előttük szégyenkezve magyarázkodnom, hiszek abban, hogy nem következik be a becsületbe gázoló, szakmai, etikai, emberi hitelrontással felérő, anyagi és erkölcsi kárt okozó helyzet, nyertes projektünk zátonyra futtatásával, ellehetetlenítésével.

Remélem, hogy az ügy nyugvópontra jut, és a „lehetetlenség” a forráskút megvalósítása kapcsán kikerül nem csak az én szótáramból, hanem minden, a döntésben és a megvalósításban érintett közreműködőéből is, a reformáció szellemének megfelelően.

Bízom benne, hogy egy nyertes pályázat nem lehet esélytelen, egy esélytelen pedig esélyes.

Summa summarum:

A fent kifejtettek fényében a „sikertelenség” kifejezéssel – a magunk részéről – nem tudunk mit kezdeni.

Szó szerint – és az adott résztvevőkkel – persze igaz lehet, de ez csupán rész igazság!

A rendelkezésünkre álló információk, ajánlatok fényesen bizonyítják projektünk korrekt költségbecslését, így annak megvalósíthatóságait is.

Vannak sajnos olyan jelek is, amelyek arra utalnak, hogy a közbeszerzési pályázat sikertelensége kódolt volt, azt „megelőlegezték”.

Bízom azonban abban, hogy e jelek – és így megérzéseink – hamisnak bizonyulnak, s nyertes pályamunkánk méltó emléket állíthat hazánk számára egyedülállóan fontos reformációnak.

S.D.G!

Budán, 2017. augusztus 4.

Tisztelettel:

Török Péter

tájépítész, c. egyetemi docens
Ybl, - Europa Nostra, - Prima Primissima, -
Pro Architectura, - Reitter Ferenc, -
Makóért, - Orosházáért- díjas
A Magyar Művészeti Akadémia
Köztestületi tagja

Melléklet: Feljegyzés a megvalósítás
becsült költségeiről, lehetőségeiről

Török Péter interjú

„Levelenként a forró kicsi erdőt.”

„Török Péter a kertépítészet Pilinszkyje” - mondja róla Meggyesi Tamás, „aki a kultúra és a szépség erejével ad védelmet nekünk, embereknek a Földön, a Vadonban, amelynek olyannak kell lennie, mintha a mi művünk lenne.” – folytatja Mellocco Mikós. Magyarország meghatározó köztereinek tervezője, a Prima Prémium-díjas újraálmodó-művész, aki látomásaiban megőrzi számunkra, ami igazán fontos.

Mik életed első kertélményei?

Ezek tulajdonképpen anyám meséihez köthetők. Nekünk úgy teltek az esték, hogy lekuporodtunk az ágyra és anyám elővette a meséskönyveinket, amik nagyon gazdagon illusztráltak voltak sűrű sötét erdőkkel, liánokkal, tele angyalokkal, virágokkal meg egyebekkel. Három-négy éves lehettem amikor elkezdtem továbbszőni és költeni ezeket a mesebeli tájakat. Ráadásul nekünk különös bécsi kőrisfa bútoraink voltak, olyan intarziákkal, mint a Rorschach-teszt. Ránéztem a bútorokra és anyám meséskönyveinek képeit rávetítettem a bútorliánokra. Így folytattam tovább az álmodozást.

Szerinted milyen az ideális külső tér, ahol jól érezheti magát az ember általában?

Nem tudom mi az ideális, mert ez korszakonként eltérő. A görögök az egyiptomi minták után vágyakoztak, a rómaiak a görögök után, és így tovább. Mindig más volt az etalon, a szerethető, hiszen a művészet története a vágyakozások története egyben. Ha a nagy kertművészettörténeti korszakokra gondolok, mondjuk a reneszánszra, a barokkra vagy az angol tájképi kertekre, az akkori teoretikusok pontosan megfogalmazták, hogy számukra mi az ideális.

A reneszánszban Leon Battista Alberti volt, aki lefektette az ideális kertet később is meghatározó kánonokat, ami egyrészt számokban és arányokban kifejezhető építészet volt, ugyanakkor szabad teret adott az árkádiának. A barokk kert pedig, amit a Napkirály és kertépítője, Le Nôtre együtt alkottak, egy elképesztő grandiózus látomás. Rousseau meg visszaterelt minket a Természetbe.

A látomás élményével kapcsolatban elmesélném egy pár évvel ezelőtti megélésemet. Amikor a tatai főteret építettük, ami egy hitehagyott, útszéli amorf teresedés volt, próbáltam helyette egy ideálisan struktúrált mikrotájat tervezni, ami részben igazodik a Fellner-templom gigantikus épületéhez és az ottani térszegélyek apró házaihoz is. Amikor Kő Pál szobrászművésszel beértünk a térre ő körülnézett, és azt mondta, „Péter, ez egy óriási, gyönyörű álom”. Akkor elégedett voltam, és ha nekem most Le Nôtre is eszembe jut akkor arra gondolok, hogy látnok lehettem én is.

Milyen külső tényezők befolyásolják ezeket a látomásokat, amik megszületnek benned?

Tervezőként nagyon sok szempontnak kell megfelelnünk a tereket használó emberek igényein túl. A megbízó elvárásainak, különböző pályázatok szempontjainak, amikben hajmeresztő előírások vannak, a kivitelezők érdekeinek, és még sorolhatnám. A tatai Kossuth tér esetében például azt írták elő, hogy legyen három darab „vizi attrakció”, és bár én nem tudtam ez mit jelent, de azt meghatározták, hogy egy ilyen kút ára egymillió forint lehet. Elmentünk kőbányákba, és a meddőből, hulladékból kijelöltem azokat a köveket, amiből össze lehetett rakni a két vízesést, azt a látványelemet, amit előírtak. Lelemény kellett hozzá, akarat és összefogás. Már csak a templom előtti függőkert, tervünk szerinti befejezése hiányzik, hogy értelmezhető, integráns egész legyen a tér, bízva, remélve szépérzékünk ismét szinkronban szárnyal majd.

Szerencse kérdése, hogy találsz-e olyan megbízót, aki van annyira kulturált, hogy a terveidet befogadja, magáévá teszi és utat enged neki. A makói csoda megteremtése dr. Buzás Péter polgármester bölcsességét dicséri. Schwajda György, a Nemzeti Színház első igazgatója, is ilyen volt, aki pályáztatott

a Nemzeti Színház kertjének megálmodására. Sokat papoltam neki a görög színházról, és a jól behatárolt, kontúrozott terekről, mint a Vörös Sivatag, vagy a Zikkurat. Ő pontosan értette és segítette a vállalkozást. Törőcsik Mari és a Nemzet Színészei is értették, mert az erkélyről végig figyelték, bátorították a folyamatot. És értette az elképzeléseimet az olasz Teatro Potlach társulata is, akik a Zikkuratot, ahogy Christo, gigantikus drapériával vonták be, a vízbe döntött színházban pedig eljátszották Rómeó és Júlia történetét. Megcsinálták, amit fantáziáltam, az egyszerre, egyidőben bejátszható játék-terek sorozatát. 2022-ben lesz két évtizede, hogy befejezetlen a kert, cipeljük mások igénytelenségét, ezért van az, hogy a gépkocsi parkolót többre becsülik, mint a parkot, a poézist a tájban.

Sokszor érzem, a kert nem a kultúra része, miközben a latin eredetű kultúra szavunk jelentése „művelni”. Kertet ápolni, megművelni olyan feladat, amit az Úristen az emberekre bízott. A szakrális paraszti társadalom, a nemeség jobbik része még tudta, nekünk ez már nem megy. Nemrég megkeresett a bécsi Egyetemről egy művészettörténész hallgató, aki a színházkertről ír diplomát. Lehet, hogy nem is olyan rossz a helyzet?

Minden művésznek vannak „szerepálmái”, amik sokáig, vagy akár soha nem valósulnak meg. Számodra mik ezek?

A feladatokon álmodoztam, „szerepálmom” nem volt. „Lelkem lett a küzdés, szívem lett az álom” így szólt legutóbbi kiállításom mottója. Nem változott semmi. Ha csak a reneszánsz kert terveimre gondolok, e nyertes pályamunkáimban az üdvözítő mozzanat az lett volna, ha valóban elkezdenek dolgozni a megvalósításon. Aki fát ültet, a jövővel köt szövetséget. De egy egészséges kapavágás sem történt. A sárospataki várban megépíteni Balassi Bálint, a fedelmi család előtt tisztelgő „Gombost” vagy Esztergomban megidézni Vitéz János függőkertjét, vagy a budai várkertben legalább a „reneszánsz kertfantázia” elnevezésű tervemet időben elkezdeni. Ezekben a munkáimban ideális volt a kapcsolatom Marosi Ernő akadémikus művészettörténésszel, R. Várkonyi Ágnes történész akadémikussal, prof. Meggyesi Tamással vagy Hajós Gézával a tájépítő művészet akkori pápájával, akik értették és támogatták pályázatot nyert terveimet. Fontos lett volna egy jövőbe mutató gesztussal felvillantani azt a pompát és gazdagságot, amiről Bonfini beszél Budával kapcsolatban. Ha azt a fajta tudást, amit mondjuk a Vatikánban Bramante reneszánsz függőkertjének tanulmányozásával, vagy Pietro Porcinai, a huszadik század egyik legnagyobb tájépítésze vendégeként megszereztem Firenzében, át lehetett volna ide plántálni, hogy Janus Pannoniusra gondolva, ne csak Itália, hanem Pannonia is ontsa a szép dalokat. A terveimből ha nem is valósult meg fontos sarok elem, de közben az történt, hogy levegőből mégis megmintáztam ezeket a kerteket, és ezek a struktúrák azóta is a fejemben vannak. Mi szeretünk belekapaszkodni abba a gondolatba, hogy három szép városa van Európának, Velence a vízen, Firenze a völgyben, Buda a hegyen, na de pontosan mit látunk mi ebből?

A mai embernek van vágyott kertje szerinted? Él valamiféle megfogalmazható igény manapság egy kerttel szemben? Vajon milyen kertben lennének boldogok?

Annyi öldöklés és kataklizma érte az emberiséget, hogy az az érzéki viszony, ami a természethez, a tájhoz és a kerthez köt elsatnyult, tulajdonképpen egyszerre meneküléssé vedlett, némi maradék vágyakozással telve, ami mindannyiunkban meg van. A kert, a táj a születésünk helye, életünk kerete, végső nyughelyünk, mikorkozmosz.

És ha ilyen kertek tervezésére kapok megbízást, az reménykeltő. Két példa erre a közelmúltból Kazinczy széphalmi kertje, és a pesti Károlyi-kert.

Amikor közel negyven évvel ezelőtt terveztem a sátoraljaújhelyi főteret, már akkor elképzeltem, ahogy Kazinczy a vármegyeházi hivatalából gyalogol haza Széphalomra. Jó volt belehelyezkedni ebbe a sétába. Mit láthatott, milyen táji élmények ragadhatták meg, és mi volt az a környezet, ami a birtokán

fogadta? Én azt gondoltam ott a megyeháza előtt, hogy piacutcás orsós középkori főtéren még láthatta a később elpusztult „Vasmanci-kút” nyomát, amit a közeli Dörzsik-patak táplált. Ezért is éreztem fontosnak rekonstruálni azt a kutat a természetes vízfolyással, a friss zokogó, élő víz miatt is. A kutat ma díszítő szobrot az Iparművészeti Múzeum sötét pince folyosóiról „lomtalanítottam”. Itthon kevés az ilyen kút. És kevés a földbe rejtett köztéri ásott kút is. Kevesen sejtik, hogy a pesti Bazilika apszis kertjében, van egy eltemetett ásott kút, mely nem csupán várostörténeti kuriózum lehetne, ha egyszer megépítik 20 éve parkoltatott tervem, de ennek a kútnak még a Pápalátogatás sem adott zöld utat, a reneszánsz év sem, a családok éve sem, miközben a neokozmatás, obeliszekkel kipontozott tér építésének befejező attribútuma kellene legyen a kút, olyan, ami megfelel Bölcs Salamon „lepecsételt kútjának”, az állami és egyházi reprezentációnak, a turizmusnak is.

Kazinczy megszállott kertestéte volt. Rajongott a kertekért, a rabszállítójával elintézte, hogy Kufsteinbe szállítása során megálljanak Tatán, megnézhesse az Esterházyak híres kertjét. Nem szerette a „fesz és pöf” kerteket, annál inkább azokat, ahol kitapintható a „nyugodalmos nagyság”. Így megrajzolta a saját birtoka kerttervét. A börtönablaka rácsainak rozsdájából és meleg levesből készített eleggyel rögzítette átszurkált csokoládé papírra a saját tájépítészeti geometriáját, ami pontos geodéziai felmérésre készült. Így volt lehetséges, hogy a tervét rekonstruálni, folytatni tudjam.

A budapesti a Károlyi-kertet pedig évtizedekkel ezelőtt már terveztem. Gyerekkoromban koncertekre jártunk ide. A Károlyiak közül ismertem néhányat Fehérvárcsurgón és Fóton. Gróf Károlyi Istvánnéval, a füzérradványi kastély egykori úrnőjével akkor találkoztam, amikor fiával először jöttek át Európába. Zemplénről, a kastélykertről beszélgettünk. Gr. Esterházy Mónikával Csákváron, hg. Windisgraezt Natáliával Sárospatakon és Bécsben éveken át rendszeresen találkoztunk, egyeztettük az egykori és újratervezendő kertek sorsát. Megbeszéléseink során csatlakozott hozzánk az Esterházyak kerttörténetírója, Berényi László is. Ezek a visszaemlékezések, családtörténetek beépültek a munkáimba.

Amikor kertet tervezel, milyen szempontok vezérelnek?

Először is a lélek, a lélektörténeti szempontok. Szeretném megismerni azokat az inspirációkat, törekvéseket, amik az előző generációkat hajtották, ösztönözték városaik, tereik építése közben. Nincs két egyforma hely. Terveztem szarmata sírok és szaracén sírok fölő kertet, az egyik egy alföldi városban volt, a másik a Földközi-tengernél. El kellett igazodnom, hogy hol vagyok? Mit keresek itt? Mit akarnak tőlem például a Mediciék ma is élő leszármazottai? Miért hívnak a Szent Eufémia-öbölbe? Miért kellek nekik, hogy jutottam az eszükbe, és ha már így van, és ez egy kegyelmi helyzet, akkor igyekeztem minden információt megtudni arról a tájról. Nekem föl kell térképezni az adott hely múltját és történetét, kultúráját, hogy legyen mibe kapaszkodnom.

A közösségi terek tervezése mennyiben tér el a kertekkel kapcsolatos elgondolásaidtól?

Emlékszem, amikor Orosházát terveztem, rendszeresen kimentem egy grundra, ezt hívták főtérenk. Ennek a városnak nem volt igazi főtere, hanem volt egy lelakott vasbeton szálloda egy elhasznált téren, volt egy Kossuth-szobor, parkolók sok kitaposott úttal, kiszáradt hegyvidéki növényekkel. Naphosszat üldögéltem ott, néztem hogyan ébred és hogy nyugszik a tér. Jöttek a templomból a hívek, idős hölgyek, és leültek beszélgetni egy méltatlan, csúfondáros környezetbe. Akkor azt gondoltam, hogy ők fontosak nekem. És a közelben a gimnázium, a fiatalok is jelen voltak, őket is ki kellett szolgálni. Olyasvalamit kellett tervezni, amit szeretnek, ami megszólítja és ösztönzi őket a tér szerethető átélésében. Nálam ez alapvetés.

Ha azt kérdezném mit mondanál ma arra, hogy kicsoda Török Péter, akkor mi lenne a válaszod?

Török Péter az a Török Péter, aki a tájépítész.

Ezzel határozod meg önmagad?

Én Török Péter vagyok, és kész. Tulajdonképpen nem is kell mellé cicoma vagy titulus. Sok boldog szomorú dalnak voltam szerzője, okozója, szenvedője, élvezője, éltetője, jó utazások voltak ezek. Ha Bartók Bélára gondolok, akinek fontos volt, hogy a halálos ágyán megjegyezze, teli bőröndökkel megy el, azt kell mondanom, hogy tulajdonképpen én is ezt érzem. Az első kicsi gyerek bőröndömet még Apám csináltatta nekem, és abban télen aludt egy jerikói rózsza. Amikor Firenzébe kerültem és voltam én is mint utas és holdvilág, akkor már megvettem az ottani fantasztikus toscan bőrtáskákat, és ezek is mostanra dugig tele vannak. A lelkem is tele van, csordultig, de azt gondolom, hogy ami feladatom volt, azt elláttam, megharcoltam, megcsináltam. Nem vagyok elégedett, de így vagyok Török Péter.

Mi azt, amiben hiszel? Amiben ifjú korodtól töretlen hited, és ami azutóbbi idők új hite?

Az isteni kegyelemben hiszek, mert volt részem megismerni ezt az állapotot, és életben maradni.

S mi az, amit értéknek tartasz?

A szépséget, a becsületet, a tisztességet, a szent őszinte barátságokat, amik számomra értéket adnak. Illetve azokat az emberi érintkezéseket, amik megédesítik a napot. Ha rád mosolyognak, ha kedvesek hozzád, ha érdeklődőek és nyitottak feléd, az jó. Megkeresnek volt a diákjaim, és ismeretlenek három egyetemről is. Legutóbb a Képzőművészeti Egyetemen tanítottam szobrászokat, akik visszajárnak egy-egy kérdéssel, hogy Mester, hogyan induljak neki a feladatnak, te mit csinálnál? Ezek jó dolgok. Mosolygok ezen, mert látom saját magamat fiatalon. Az életem megélése a legnagyobb érték. Olyan emberekkel találkoztam, és voltam kedvezményezettje a barátságuknak, akik mindörökké pótolhatatlanok. Edita Gruberovára és közös barátunkra Sánta Zoltánra gondolok.

Hogy érzed, te mit hagysz örököül a magyar kultúrának?

Azt, hogy Európa szívének közepén lehettem kultúrateremtő. Ha arra gondolok, hogy vittem a hallgatóimat a Dunán hajóval, és a Batthyány téren ott a szobor, aminek a mikrokörnyezete az én munkám, aztán átnézek a Duna másik oldalára, a Vigadó térre, és eszembe jut az évtized, amit végig kínlódtunk azért, hogy valami épülhessen a diadalmasan pöffeszkedő szocreál hősi emlékmű helyén, de Senyei Károly szobrát végül mégis sikerült a Dagály strandról visszaráncigáltunk oda. És átnézek megint a budai oldalra, és látom a Gellért-hegyi sziklakápolna előtt a Szent István szobrot, ami nem úgy lett elhelyezve, ahogy szerettem volna, de mégis ott van, és ez a fontos. Aztán megint átnézek Pestre, és látom a Nemzeti Színház kertjét. De gondolhatok a Szent István Bazilika terére, és számos vidéki helyszínre. Makón, Szegeden, Kalocsán át Gyöngyösig. Monokon, Gödöllőn, Pécsen át Sáropatakig. Fehérvársurgón keresztül Veresegyháza, Pannonhalma, Zircen át Bajáig, a hajósi volt érseki rezidencia kertjéig.

Nem lehetek elégedetlen, ezek a munkák voltak azok, amiket magam után hagyok. És még rengeteg terv és muníció van. Megélhettem az emberi sorsot, és igen, lehettem kultúrateremtő Európa szívének közepén. Nagyképű ez?

Nem, inkább hiteles.